

MOTIVI UPISA I ZADOVOLJSTVO NASTAVNIM PROGRAMOM STUDENATA EKONOMSKIH I ELEKTROTEHNIČKIH FAKULTETA U HRVATSKOJ

Tanja KESIĆ, Jozo PREVIŠIĆ
Ekonomski fakultet, Zagreb

UDK: 159.946.5:378.141
Prethodno priopćenje

Primljeno: 24. 2. 1997.

Cilj ovog istraživanja je bio utvrditi motive upisa studenata na ekonomske i elektrotehničke fakultete i provjeriti postoje li bitne razlike u motivima koji utječu na izbor jednog ili drugog studija. Postavili smo dvije hipoteze: H1: Motivi za upis na ekonomski fakultet se bitno razlikuju od motiva za upis na elektrotehnički fakultet. Opredjeljenje za ekonomski fakultet je više pod utjecajem motiva korisnosti, a upis na elektrotehnički fakultet dominantno je pod utjecajem hedonističkih motiva (motiva zadovoljstva). H2: Zadovoljstvo studijem studenata elektrotehnike je na višoj razini od studenata ekonomskih fakulteta, jer ga crpe iz hedonističkih motiva. Istraživanje je provedeno na stratificiranom kvotnom proporcionalnom uzorku 801 studenta ekonomskih fakulteta iz Zagreba, Rijeke i Osijeka i 297 studenta elektrotehničkih fakulteta u Zagrebu i Splitu. Anketu su proveli skupno, na satu nastave, studenti treće godine Ekonomskog fakulteta u Zagrebu na osnovi strukturiranog anketnog upitnika. Dobiveni rezultati su podržali prvu hipotezu, a drugu samo u manjem dijelu. Motivi studenata za upis na elektrotehnički fakultet su dominantno hedonistički – zadovoljstvo studijem i budućim poslom, interes za znanstveno područje i poticaj prijatelja koji su se upisali na isti fakultet, a kod studenata ekonomskih fakulteta dominirali su motivi korisnosti – mogućnost zaposlenja, veća plaća i očekivani zanimljiv posao.

UVOD

731

Motivi predstavljaju pobude koje čovjekovo djelovanje usmjeravaju prema nekom određenom cilju, održavaju to djelovanje i pojačavaju njegov intenzitet (Petz, 1992.). Zadovoljenjem motiva uspostavlja se prihvatljiv stupanj ravnoteže ili ho-

meostaze. Potpuna ravnoteža se nikada ne postiže jer jedan zadovoljen motiv, stvara novi – višeg hijerarhijskog stupnja koji pokreće pojedinca na novu aktivnost. Na motive i motivaciju utječu različiti čimbenici od kojih su najznačajniji biološki, navike i znanja, utjecaji primarnih i sekundarnih društvenih skupina te različiti poticaji iz okoline. Samo manji dio motiva je urođen, a većina se stječe i oblikuje življenjem u specifičnim prirodnim i društvenim uvjetima. Što je društvo razvijenije, povećava se udio i značenje naučenih u odnosu na urođene motive koji zatim usmjeravaju društveno ponašanje pojedinca.

Podjelu motiva na hedonističke i motive korisnosti možemo usporediti s diferencijacijom motiva u okviru Dvofaktorske teorije motivacije (Steers i Porter, 1975.). Ova teorija, naime, uz neprihvatanje kontinuuma kao zadovoljstva i nezadovoljstva određenim stanjem polazi i od dvije različite skupine motivacijskih faktora: eksternih i internih. Iz te motivacijske teorije su teoretičari ponašanja potrošača preuzeli podjelu motivacijskih čimbenika na hedonističke (interne) i motive korisnosti (eksterne) (Bahtijarević-Šiber, 1986.).

Cilj ovog istraživanja je bio utvrditi motive upisa studenata na ekonomske i elektrotehničke fakultete u Hrvatskoj i vidjeti postoje li bitne razlike u motivima studenata pri izboru ekonomskog fakulteta (kao predstavnika društvenih znanosti) i elektrotehničkog fakulteta (kao predstavnika tehničkih znanosti). Istraživanje smo proveli na tri hrvatska sveučilišta za ekonomske fakultete (zagrebačkom, riječkom i osječkom) te zagrebačkom i splitskom sveučilištu za elektrotehnički fakultet. U istraživanju smo postavili dvije hipoteze:

Hipoteza 1(H1): Motivi upisa studenata na ekonomske fakultete se bitno razlikuju od motiva upisa studenata na elektrotehničke fakultete. Opredjeljenje srednjoškolaca za ekonomski fakultet je više pod utjecajem motiva korisnosti, a za elektrotehnički studij pod utjecajem hedonističkih motiva.

Hipoteza 2 (H2): Zadovoljstvo studijem studenata elektrotehničkog fakulteta je na većoj razini od studenata ekonomskih fakulteta, jer ga crpe iz hedonističkih motiva pri odabiru fakulteta, a zatim i smjera na fakultetu.

Hipoteze smo postavili na osnovi rezultata istraživanja motiva upisa studenata sarajevskog sveučilišta na ekonomski i elektrotehnički fakultet (Andrijić i sur., 1990.). Na uzorku od 495 studenata ekonomskog fakulteta i 250 studenata elektrotehničkog utvrdilo se da se pri upisu na fakultet studenti elektrotehničke rukovode pretežno internim tj. hedonističkim motivima (zadovoljstvo studijem, znanstvenim područjem, smjerom i sl.), a kod studenata ekonomskih fakulteta prevladavaju eksterni motivi, tj. motivi korisnosti (lakši studij, mogućnost zaposlenja, brže napredovanje, veća plaća i dr.), ali statistički značajna razlika nije utvrđena za zadovoljstvo studijem.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 4-5 (36-37),
STR. 731-746

KESIĆ, T., PREVIŠIĆ, J.:
MOTIVI UPISA...

jem. Dobiveni rezultati su dali osnove za pretpostavku da bi ponovljena mjerenja na svim sveučilištima dala slične rezultate. Stoga smo držali zanimljivim, s aspekta prostorne i vremenske distancije, ponovno testirati iste hipoteze na većim skupinama studenata u Republici Hrvatskoj.

METODOLOGIJA

Ispitanici

Definirana populacija za ovo istraživanje su studenti ekonomije i elektrotehnike većih sveučilišnih centara u Hrvatskoj. Studenti ekonomskih fakulteta su odabrani sa zagrebačkog, riječkog i osječkog ekonomskog fakulteta, a studenti elektrotehnike su sa zagrebačkog i splitskog fakulteta. Ukupan broj anketiranih studenata ekonomskih fakulteta je 801 (Zagreb 413, Osijek 198, i Rijeka 190), a studenata elektrotehničkih fakulteta 297 (Zagreb 193 i Split 104).

Uzorci koje smo odabrali kao podlogu istraživanja populacije studenata ekonomskog i elektrotehničkog fakulteta razlikuju se po veličini i disperziranosti, zbog većeg broja ekonomskih fakulteta i većeg broja upisanih studenata na tim fakultetima. Inače, uzorak obje skupine studenata je odabran na temelju stratificiranog kvotnog proporcionalnog uzorkovanja. Iako uzorci nisu birani na načelu potpune vjerojatnosti, dobiveni rezultati se mogu držati reprezentativnim za definiranu populaciju, jer su zastupljene sve godine studija na promatranim sveučilišnim centrima, uz poštivanje načela proporcionalne zastupljenosti studenata po godinama studija.

Svi anketirani bili su redoviti studenti, upisani na četverogodišnji studij. Na taj su način izbjegnute varijacije koje bi eventualno nastale kao rezultat različitih motiva upisa na dvogodišnji studij (za ekonomske fakultete).

Instrument

Anketni upitnik je sadržavao dvadeset pitanja vezanih uz predmet i cilj istraživanja i osam pitanja koja su se odnosila na socioekonomski status studenata. S ovih osam pitanja se željela istražiti socioekonomska struktura naših studenata i vidjeti razlikuju li se ta obilježja za promatrane skupine studenata (godina studija, smjer studija, studentski status, stalno mjesto boravka, broj članova obitelji, prosječna primanja kućanstva, stambeni status i završena srednja škola).

Pitanja koja se se odnosila na predmet i cilj istraživanja mogu se svrstati u tri skupine:

Prva skupina pitanja obuhvaćala je motive odabira specifičnog fakulteta, izvore informacija i značenje pojedinog izvora informacije te vremenski aspekt donošenja odluke o izboru fakulteta (s kojim informacijama su raspolagali prije izbora

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 4-5 (36-37),
STR. 731-746

KESIĆ, T., PREVIŠIĆ, J.:
MOTIVI UPISA...

fakulteta, od koga su dobili informacije o konkretnom fakultetu, kada su donijeli odluku o odabiru konkretnog fakulteta, koje razloge drže važnim za odabir "svojega" fakulteta i sl.).

Druga skupina pitanja se odnosila na proces vrednovanja alternativnih fakulteta i odlučivanja o konačnom izboru fakulteta (koji fakulteti su ušli u uži izbor studija, je li završena srednja škola utjecala na izbor fakulteta, na kojim fakultetima su polagali prijamni ispit, je li upisani fakultet bio ujedno i prvorangirani ili je odabran zbog nepoloženog prijamnog ispita na prvorangiranom fakultetu i sl.). Na kraju je postavljeno pitanje otvorenog tipa o stvarnom razlogu (razlozima) izbora fakulteta.

Treća skupina pitanja bila je usmjerena mjerenju zadovoljstva (nezadovoljstva) nastavnim planom, odnosno programima studija te kvalitetom cjelokupne nastave (zadovoljstvo nastavnim planom, programima po pojedinim godinama te najviše i najmanje korisnim kolegijima te sugestijama s ciljem podizanje znanstvene razine studija).

Kontrolno pitanje koje se odnosilo na temeljni cilj ovoga istraživanja – motive upisa, ponovno je postavljeno u otvorenom obliku na kraju upitnika, da bismo provjerili dobivene odgovore. Naime, slično pitanje je postavljeno na početku upitnika, a imalo je unaprijed ponuđene odgovore s obvezom rangiranja određenih odgovora.

Na kraju smo izmjerili ukupno zadovoljstvo odabranim studijem pomoću pitanja: Biste li Vaš fakultet preporučili drugima?

Pitanja postavljena u upitniku obuhvaćaju strukturirana dihotomna pitanja za socioekonomska obilježja, kombinaciju pitanja otvorenog tipa i tipa višestrukog izbora za prvo i drugo područje istraživanja te Likertovu skalu s pet stupnjeva za pitanja koja su se odnosila na mjerenje zadovoljstva studenata nastavnim planom i programima.

Postupak

Anketiranje se provelo skupno, uz nazočnost anketara radi objašnjenja cilja i načina ispunjavanja upitnika. Anketari su bili studenti treće godine Ekonomskog fakulteta u Zagrebu.

Za testiranje razlika u motivima upisa, procesu donošenja odluke i vrednovanju studija studenata ekonomije i elektrotehnike rabili smo dvosmjerni test značajnosti razlike među proporcijama uz 2 posto dopuštene pogreške.

ANALIZA DOBIVENIH REZULTATA

Socioekonomski status

Prvo područje istraživanja vezano je uz pitanja: tko su studenti ekonomskih i elektrotehničkih fakulteta u Republici Hrvatskoj i kakva su njihova socioekonomska obilježja te razlikuju li se ove dvije skupine bitno.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 4-5 (36-37),
STR. 731-746

KESIĆ, T., PREVIŠIĆ, J.:
MOTIVI UPISA...

Rezultati su pokazali da anketirani studenti pretežito dolaze iz tročlanih i četveročlanih obitelji. Kod studenata ekonomskih fakulteta taj je postotak 74 posto, a studenti elektrotehničkih fakulteta u 67 posto slučajeva dolaze iz tročlanih i četveročlanih obitelji te čak 29 posto iz peteročlanih i višečlanih obitelji.

Mjesto studiranja studenata ekonomskih fakulteta je kod 45 posto anketiranih u stalnom mjestu boravka, a taj je postotak nešto viši za studente elektrotehničkih fakulteta i iznosi 57 posto. Uz ovo smo postavili i pitanje o stanovanju studenata promatranih skupina. Po uvjetima stanovanja dvije se skupine uopće ne razlikuju – 60 posto studenata ekonomskih i elektrotehničkih fakulteta živi s roditeljima, 14 posto živi u studentskom domu a 26 posto stanuje privatno.

Iako se dobiveni podaci o materijalnom položaju studenata jedne i druge skupine ne mogu uzeti u cijelosti točnima (više od trećine studenata nije dalo odgovor na to pitanje), rezultati ukazuju na to da je prosječan materijalni položaj studenata ekonomskih i elektrotehničkih fakulteta ujednačen. Dvije trećine studenata obje skupine dolaze iz nižih i srednjih statusnih skupina. Podaci pokazuju da 1/3 studenata obje skupine fakulteta dolazi iz obitelji s prosječnim primanjima do 4.000 kuna, 1/3 4.000-8.000 kuna, a samo 3 posto obitelji imaju primanja više od 8.000 kuna i oko 30 posto studenata nije odgovorilo na to pitanje. Budući da 97 posto naših studenata u obje skupine dolazi iz obitelji s tri i više članova (čak je 82 posto četveročlanih i višečlanih obitelji), jasno je da je materijalni status i standard najvećeg broja naših studenata na relativno niskoj razini.

U analizi socioekonomskih čimbenika studenata ekonomskih i elektrotehničkih fakulteta nije bilo statistički značajnih razlika, pa je očigledno da je riječ o istoj populaciji iz koje dolaze studenti i može se pretpostaviti da izbor studija nije pod utjecajem promatranih socioekonomskih čimbenika.

Odabir studija

☛ TABLICA 1
Prethodno obrazovanje studenata ekonomskog i elektrotehničkog fakulteta

Druga skupina pitanja vezana je uz motive izbora i čimbenike koji utječu na proces odlučivanja o odabiru i upisu na preferirani fakultet. Ima li završena srednja škola utjecaja na izbor fakulteta? Što je s čimbenicima kao što su izvori informacija, interes za znanstveno područje, uvjeti upisa i na koji način oni utječu na odabir fakulteta?

	Studenti EF (N=801) postotak	Studenti ETF (N=297) postotak	Značajnost razlike među proporcijama
Gimnazija	48	60	p=0.0004
Ekonomska škola	38	-	
Tehnička, elektrotehnička, strojarska	-	39	
Ostalo	14	1	p=0.0001

Dok je 48 posto studenata ekonomskih fakulteta došlo iz gimnazija, za elektrotehnički fakultet taj postotak iznosi čak 60 posto. Ova je razlika statistički značajna mjerena testom značajnosti razlike među proporcijama. Studenti elektrotehnike zatim dolaze iz elektrotehničkih, elektrostojarskih i tehničkih škola u 39 posto slučajeva, a iz ostalih škola svega 1 posto. S druge strane, studenti ekonomije su u puno većem broju došli iz drugih srednjih škola – 14 posto, što upućuje na zaključak o široj disperziranosti srednjoškolaca koji se upisuju na ekonomiju od onih koji se upisuju na elektrotehnički fakultet.

Zanimljivo pitanje je: Tko su ljudi ili mediji od kojih budući studenti dobivaju korisne pa i persuazivne poticaje za izbor konkretnog studija? Izvori informacija od kojih studenti ekonomskih i elektrotehničkih fakulteta dobivaju informacije izneseni su u tablici 2.

● TABLICA 2
Izvori informacija o
odabranim fakultetima

Izvor informacija	Studenti EF (N=801) postotak	Studenti ETF (N=297) postotak	Značajnost razlika među proporcijama
Tisak	16	14	n. z.
Prijatelji	29	30	n. z.
Roditelji	12	9	n. z.
Studenti EF/ETF	23	21	n. z.
Stručne službe fakulteta	9	8	n. z.
Profesori srednje škole	9	14	p=0.02
Ostalo	2	4	n. z.

Najkorišteniji izvor podataka su prijatelji koji su kod obje skupine studenata prioritetni i podjednako zastupljeni, zatim dolaze studenti specifičnog fakulteta od kojih se dobiva 1/5 prikupljenih informacije za oba fakulteta. Tisak je, kao izvor informacija, na trećem mjestu, roditelji na četvrtom i ni tu nema neke bitne razlike među fakultetima. Statistički značajna razlika se javlja kod kategorije srednjoškolskih profesora kao izvora informacija o pojedinim fakultetima. Njihovo sudjelovanje pri izboru budućih studenata elektrotehničkih fakulteta je 14 posto, a ekonomskih fakulteta 9 posto. Iznenadujuće malo značenje u informiranju potencijalnih budućih studenata imaju stručne službe jednog i drugog fakulteta (8 posto – 9 posto).

U cijelosti se može zaključiti da su pri izboru fakulteta puno značajniji utjecaji osobnih izvora informacija od masovnih medija (tisak, formalne obavijesti, brošure i sl.) i stručnih službi fakulteta. Ovo je sukladno teorijskim postavkama i rezultatima empirijskih istraživanja o dominantnosti osobnih izvora komunikacije pri donošenju odluke s visokim stupnjem rizika. (Cox, 1986.).

Vrsta i sadržaj informacija s kojima budući studenti ekonomije i elektrotehnike raspolažu prije upisa bitno se razlikuju. Za studenta ekonomije su puno važnije informacije o uvjetima upisa (43 posto) nego za studente elektrotehnike (35 posto), a za studente elektrotehnike informacije o nastavnom planu puno su značajnije nego za studente ekonomskih fakulteta (16 posto i 7 posto respektivno). Za ova dva izvora informacija utvrđena je statistički značajna razlika (tablica 3.). Ostali izvori informacija bili su podjednako rabljeni od obje skupine studenata, odnosno nisu nađene statistički značajne razlike.

Vrste informacija	Studenti EF (N=801) postotak	Studenti ETF (N=297) postotak	Značajnost razlika među proporcijama
Uvjeti upisa	43	35	p=0.02
Program prijamnog ispita	37	31	n. z.
Nastavni plan	7	16	p=0.00
Režim studija	7	9	n. z.
Program pojedinih kolegija	5	8	n. z.
Ostalo	1	1	n. z.

❶ **TABLICA 3**
Vrste i sadržaj
informacija
prije upisa na fakultet

Ovi rezultati upućuju na to da već po informiranosti o studiju postoji bitna razlika između studenata elektrotehničkih i ekonomskih fakulteta. Studenti ekonomskih fakulteta raspolažu više praktičnim informacijama, kao što su uvjeti upisa, a studenti elektrotehnike više se informiraju o, moglo bi se reći, bitnim stvarima vezanim uz studij, tj. o nastavnom planu i programu.

❷ **TABLICA 4**
Vrijeme
donošenja odluka
o odabiru fakulteta

U procesu odluke izbora studija htjeli smo saznati kada učenici donose odluku i razlikuje li se vrijeme donošenja odluke u dvije promatrane skupine.

Odluka donešena:	Studenti EF (N=801) postotak	Studenti ETF (N=297) postotak	Značajnost razlika među proporcijama
Prije upisa u srednju školu	21	31	p=0.0006
U 1. raz. srednje škole	5	5	-
U 2. raz. srednje škole	4	5	n. z.
U 3. raz. srednje škole	14	14	-
U 4. raz. srednje škole	56	45	p=0.0012

Odluku o izboru studija 21 posto studenata ekonomije i 31 posto studenata elektrotehnike donosi prije upisa u srednju školu. Test značajnosti je pokazao značajnu statističku razliku. Velik broj u obje skupine su učenici koji su se opredijelili za srednju usmjerenu školu. No, potrebno je istaknuti da se statistički značajno veći postotak učenika ranije odlučuje o pozivu elektrotehničke struke, nego o pozivu ekonomista.

Ipak, najveći je postotak u obje skupine onih koji donose odluku o izboru studija u četvrtom razredu srednje škole. Za ekonomski fakultet taj je postotak čak 56 posto a za elektrotehniku 43 posto, što je statistički značajna razlika. U trećem razredu odluku o izboru ekonomije i elektrotehnike donosi 14 posto srednjoškolaca. U cijelosti se može zaključiti da budući studenti elektrotehnike ranije donose odluku za odabrani poziv od budućih studenata ekonomije.

Odluku o konačnom izboru ekonomskog/elektrotehničkog fakulteta doznali smo preko skupine pitanja koja su se odnosila na polaganje klasifikacijskog ispita na drugim fakultetima te o izboru ekonomije/elektrotehnike kao prvorangiranog ili drugog, trećeg izbora, zbog nemogućnosti upisa na željeni fakultet.

Od anketiranih studenata ekonomskih fakulteta 62 posto je polagalo prijamni ispit samo na tom fakultetu, a 38 posto je pristupilo klasifikacijskim ispitima i na drugim fakultetima. Deset posto od onih koji su polagali klasifikacijski ispit i na drugim fakultetima učinilo je to samo da izbjegne rizik od neupisivanja na prvorangirani, tj. ekonomski fakultet. To znači da je ekonomski fakultet za 72 posto svih upisanih studenata bio ujedno i cilj njihova profesionalnoga opredjeljenja, bez obzira na motive izbora toga fakulteta.

Fakulteti koji su se najčešće spominjali kao alternativa ekonomskom bili su: pravni fakultet (18 posto), filozofski fakultet (14 posto), elektrotehnički fakultet (10 posto), pedagoški fakultet (9 posto) i prirodoslovno-matematički fakultet (7 posto).

Nešto veći postotak studenata elektrotehničkih fakulteta polagao je klasifikacijski ispit samo na tom fakultetu: 73 posto. Dodatnih 13 posto studenata polagalo je prijamni ispit na drugom fakultetu iz straha da se neće upisati na elektrotehnički fakultet, što čini 86 posto studenata kojima je elektrotehnički fakultet bio prvorangirani. Od onih koji su polagali klasifikacijski ispit na drugim fakultetima, 55 posto ih je bilo na prirodoslovno-matematičkom fakultetu, 15 posto na ekonomskom, 12 posto na građevinskom fakultetu i na ostalim fakultetima 18 posto. Kao razlog zašto nisu upisali drugi fakultet 42 posto ih je navelo da im je elektrotehnički fakultet bio prvi, a 31 posto nisu položili klasifikacijski ispit na željenom fakultetu.

Ovi rezultati upućuju na zaključak da je elektrotehnički fakultet bio prioritetan izbor 86 posto svih upisanih studenata, što je statistički značajna razlika u odnosu na studente ekonomskih fakulteta ($p=0.0001$).

Konačnu odluku o izboru studija studenti elektrotehnike donijeli su samostalno u 78 posto slučajeva. Na ostale su najveći utjecaj imali roditelji (9 posto) i prijatelji (6 posto).

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 4-5 (36-37),
STR. 731-746

KESIĆ, T., PREVIŠIĆ, J.:
MOTIVI UPISA...

Studenti ekonomskih fakulteta su u 75 posto slučajeva sami odlučili o izboru studija, umjesto njih su odlučili roditelji u 13 posto slučajeva, prijatelji koji studiraju na istom fakultetu u 6 posto, a šira obitelj u 2,5 posto slučajeva. Zanimljivo je da su za studente elektrotehnike utjecaji drugih pojedinaca ili skupina bili sekundarni, a ti se izvori pojavljuju kao primarni u donošenju odluke kod 22 posto studenata ekonomskih fakulteta.

Motivi pri odabiru studija

Motive za odabir određenog studija (ekonomija/elektrotehnika) pokušali smo doznati uz pomoć dva pitanja postavljena u različitim fazama upitnika, da bi se provjerili dobiveni odgovori, jer to je bio osnovni cilj ovog istraživanja.

Prvo pitanje je glasilo: Što je utjecalo na donošenje Vaše odluke o upisu na ekonomski/elektrotehnički fakultet?¹

● TABLICA 5
Motivi upisa na odabrani fakultet

Motivi upisa	Studenti EF (N=801) postotak	Studenti ETF (N=297) postotak	Značajnost razlika među proporcijama
Interes za znanstveno područje	19	33	p=0.0000
Mogućnost zaposlenja i plaća	39	32	n. z.
Interes za specif. usmjerenje	15	7	p=0.0004
Lakši od drugih fakulteta	7	-	p=0.0000
Radi prijatelja koji su se upisali na taj fakultet	4	18	p=0.0000
Ostali razlozi	16	10	p=0.0120

Odgovor na ovo pitanje nas je posebno zanimao, jer smo njime htjeli provjeriti hipotezu postavljenu na početku istraživanja o tome da se studenti ekonomije za ovaj studij primarno opredjeljuju na osnovi motiva korisnosti, a studenti elektrotehnike na osnovi motiva zadovoljstva koji crpe iz proučavanje i bavljenja odabranim znanstvenim područjem. Studenti elektrotehničkih fakulteta su se u većem postotku nego studenti ekonomskih fakulteta odlučili za izbor fakulteta zbog hedonističkih motiva. Ti se motivi izražavaju interesom za znanstveno područje i stjecanjem znanja u tom području (33 posto studenata elektrotehnike i 19 posto studenata ekonomije) te većim utjecajem prijatelja na njihov izbor studija (18 posto studenata elektrotehnike i 4 posto studenata ekonomije). Te su razlike bile statistički značajne.

¹ Ovo pitanje bilo je postavljeno na početku upitnika, poslije pitanja o socio-ekonomskom statusu studenata, i studenti su naveli motive izbora fakulteta na kojem studiraju.

S druge strane, studenti ekonomije su u nešto većem postotku razmišljali o mogućnosti zaposlenja i većoj plaći (39 posto) nego studenti elektrotehnike (32 posto), iako ova razlika nije bila statistički značajna. Motiv korisnosti koji se u ovom istraživanju pokazao više zastupljen kod studenata ekonomije je odabir fakulteta radi jednostavnijeg završetka studija.

Zanimljivo je da značajno veći postotak studenata ekonomije odabire fakultet radi specifičnog usmjerenja nego studenti elektrotehnike. To se može posredno držati motivom korisnosti, jer je bilo vezano uz smjerove s kojima je trenutačno lakše naći posao – financijski i računovodstveni smjer.

Motive za odabir pojedinog studija još smo jedanput htjeli provjeriti pri kraju anketnog upitnika, postavljanjem kontrolnog pitanja, također povezanog uz motive odabira fakulteta, ali drukčije formuliranog i bez ponuđenih odgovora. Pitanje je glasilo: Koji je Vaš osnovni motiv/motivi za odabir studija ekonomije/elektrotehnike? Studenti su mogli dati više odgovora, rangiranih po prioritetu.

Analizom rezultata dobili smo nešto drukčije odgovore u odnosu na isto pitanje postavljeno na početku upitnika. I ovdje su dobiveni rezultati potvrdili prvu hipotezu (H1). Rezultati su prikazani u tablici 6.

● **TABLICA 6**
Motivi upisa na
odabrani fakultet
(kontrolno pitanje)

Motiv upisa na fakultet	Studenti EF (N=801) postotak	Studenti ETF (N=297) postotak	Značajnost razlika među proporcijama
Interes za ekonomiju/elektrotehniku	16	40	p=0.0000
Zanimljiv posao	19	11	p=0.0017
Perspektivnost posla	8	5	n. z.
Široka mogućnost zaposlenja	26	11	p=0.0000
Dobra plaća	7	7	-
Ostali razlozi	3	4	n. z.
Ne znam	21	22	n. z.

Interes za znanstveno područje kao hedonistički motiv (zadovoljstvo koje studenti crpe studirajući na odabranom znanstvenom području) upisa navelo je samo 16 posto studenata ekonomije, a čak 40 posto studenata elektrotehnike. Dobivena je statistički značajna razlika između studenata tih dviju skupina fakulteta, što potvrđuje hipotezu o primarnom izboru elektrotehničkog fakulteta iz tzv. hedonističkih motiva upisa na taj fakultet.

U skupinu motiva korisnosti svrstali smo široku mogućnost zaposlenja, dobru plaću i perspektivnost posla, što je kao razlog upisa na fakultet navelo 41 posto studenata ekonomije i 23 posto studenata elektrotehnike. Ovdje je također utvrđena značajna statistička razlika među dvije promatrane skupine studenata, čime je ponovno potvrđena prva hipoteza.

Zanimljiv posao kao motiv upisa na studij navelo je 19 posto anketiranih studenata ekonomskih i 11 posto studenata elektrotehničkih fakulteta. Budući da se ovaj čimbenik dominantno ubraja u skupinu motiva korisnosti (Dermer, 1985.), a razlika između dviju skupina studenata je bila statistički značajna, i njime se potvrđuje postavljena hipoteza (H1).

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 4-5 (36-37),
STR. 731-746

KESIĆ, T., PREVIŠIĆ, J.:
MOTIVI UPISA...

Iako se motivi navedeni u ovom pitanju donekle razlikuju od odgovora na prije postavljeno pitanje o motivima izbora fakulteta, valja naglasiti da i ovdje kod studenata elektrotehnike dominira motiv interesa za znanstveno područje i užu specijalizaciju (40 posto), a kod studenata ekonomskih fakulteta široka mogućnost zaposlenja (26 posto) i zanimljiv posao (9 posto).

Dobiveni rezultati kontrolnog pitanja potvrdili su prvu hipotezu da su studenti ekonomskih fakulteta primarno motivirani korisnošću koju očekuju nakon završetka ili u tijeku studija, a studenti elektrotehnike hedonističkim motivima – zadovoljstvom proučavanja odabranog znanstvenog područja.

Zadovoljstvo studijem

Treća skupina pitanja vezana je uz zadovoljstvo odabranim studijem. Pitanja su se odnosila na zadovoljstvo nastavnim planom i programima po godinama studija na obje skupine fakulteta. S obzirom na kriterije vrednovanja i motive izbora jednog i drugog studija, bilo je za očekivati da će studenti elektrotehničkih fakulteta biti zadovoljniji nastavnim planom studija i programima kolegija.

Dobiveni su rezultati samo u jednom segmentu potvrdili drugu hipotezu (H2) istraživanja, a najvećim dijelom hipoteza je odbijena.

● **TABLICA 7**
Zadovoljstvo
studenata
nastavnim planom

Ocjene	Studenti EF (N=801) postotak	Studenti ETF (N=297) postotak	Značajnost razlika među proporcijama
Nezadovoljan (1)	1	2	n.z.
Djelomično zadovoljan (2)	14	10	n.z.
Zadovoljan (3)	47	42	n.z.
Vrlo zadovoljan(4)	34	36	n.z.
Iznimno zadovoljan (5)	4	10	p=0.0001

Zadovoljstvo nastavnim planom i programom studija je na nešto većoj razini kod studenata elektrotehničkih nego kod studenata ekonomskih fakulteta. Međutim, statistički značajna razlika je utvrđena samo za ocjenu "iznimno zadovoljan", a kod ostalih ocjena nije bilo značajne razlike u zadovoljstvu studijem između promatranih skupina studenata (tablica 7.).

Studenti ekonomskih fakulteta su u cijelosti (što znači i po godinama) dali nešto niže ocjene nastavnom planu i programima kolegija nego studenti elektrotehničkih fakulteta (tablica 8.). Ocjene su imale rastući trend do treće godine studija, a prosječna ocjena studenata četvrte godine bila je niža od prosječne ocjene za treću godinu. Prosječna ponderirana srednja vrijednost kojom su studenti u cijelosti ocijenili nas-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 4-5 (36-37),
STR. 731-746

KESIĆ, T., PREVIŠIĆ, J.:
MOTIVI UPISA...

⇒ **TABLICA 8**
Vrednovanje
nastavnog plana i
programa
(ponderirani prosjeci)

Na promatranim
ekonomskim
fakultetima studenti su
slično ocjenjivali svoje
nastavne planove i
programe, a na
elektrotehničkim
fakultetima to nije bilo
tako. U Zagrebu su
ocjene bile izrazito
veće od ocjena kojima
su studenti
Elektrotehničkog
fakulteta u Splitu
ocijenili svoj nastavni
plan i programe. Za
ocjene studija i
programa rabljena je
Likertova skala s pet
stupnjeva (1-izrazito
nezadovoljan -5
iznimno zadovoljan).

tavne planove elektrotehničkih fakulteta je 3.42, a ekonomskih fakulteta 3.25.

Iz dobivenih rezultata utvrdili smo neznatno veći stupanj zadovoljstva studenata elektrotehnike omjerom općih i specijalističkih predmeta (76 posto), od studenata ekonomije (70 posto). Kod studenata koji nisu zadovoljni omjerom općih i specijalističkih predmeta više od 50 posto studenata obje skupine fakulteta drže da je potrebna promjena u korist povećanja broja specijalističkih predmeta i stranih jezika. Za obje skupine fakulteta, a zatim i pojedinačno po pojedinim fakultetima (radi specifičnosti), studenti su navodili koje kolegije drže najmanje korisnima a koje bi trebalo dodati nastavnim planovima pojedinih fakulteta.

Godine studija	EF (N = 801)	ETF (N = 297)
I. godina studija	3.14	3.42
II. godina studija	3.34	3.53
III. godina studija	3.47	3.56
IV. godina studija	3.42	3.64
Ukupna prosječna ocjena	3.25	3.42

U cijelosti se može zaključiti da, bez obzira na to koji motivi su dominirali prilikom izbora studija, ocjena zadovoljstva nastavnim planom i programom nije pod utjecajem tih motiva tj. iako su se studenti ekonomskih i elektrotehničkih fakulteta razlikovali po motivima pri odabiru studija, njihovo je zadovoljstvo studijem podjednako.

Na kraju ankete smo postavili pitanje kojim smo željeli vrednovati ukupno zadovoljstvo studenata svojim fakultetom: "Da li biste ekonomski/elektrotehnički fakultet preporučili drugima?". Čak 82 posto studenata ekonomskih i 74 posto studenata elektrotehničkih fakulteta je odgovorilo potvrdno, tj. da bi preporučili mlađim generacijama izbor "svojeg" fakulteta. Preostalih 13 posto studenata ekonomije i 22 posto studenata elektrotehnike ne bi preporučili mlađim kolegama taj studij, a ostali se nisu izjasnili. Zanimljivo bi bilo naći odgovor na pitanje gdje je došlo do pucanja spone između motivacije za studij i ukupnog nezadovoljstva odabranim studijem izraženog kod jedne četvrtine studenata elektrotehničkih fakulteta. Je li razlog tome u većim očekivanjima od dobivenog, ili u percepciji da će u poslu dobiti manje od uloženog. To ostaje kao pitanje za neka buduća istraživanja za koja bi trebalo biti zainteresirano Ministarstvo znanosti i hrvatska sveučilišta.

Zanimljivo je da se uz bitne razlike uočene u pojedinim fazama procesa donošenja odluke o izboru ekonomskog, odnosno elektrotehničkog fakulteta (izvori informacija, vrednovanje informacija, motivi izbora studija, vrijeme donošenja od-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 4-5 (36-37),
STR. 731-746

KESIĆ, T., PREVIŠIĆ, J.:
MOTIVI UPISA...

luke i, konačno, zadovoljstvo studijem) pri vrednovanju ukupnog zadovoljstva studenata nije našla očekivana znatnija razlika između studenata ekonomije i studenata elektrotehnike. Moguće objašnjenje za takav rezultat bilo bi sljedeće:

Studenti ekonomije, bez obzira na nešto niže ocjene kojima su vrednovali svoj studij, još uvijek drže da su motivi radi kojih su odabrali ekonomiju kao struku (mogućnost zaposlenja, očekivana korist i perspektivnost posla te jednostavniji studij) dosta važni da ponište djelomično nezadovoljstvo drugim aspektima studija. Ukratko, bez obzira na to koji su motivi dominirali pri odluci o izboru studija (hedonistički ili motivi korisnosti), oni se moraju u konačnici staviti u odnos s dobivenim (i razlikom od očekivanog). Ta je razlika očito manja kod studenata ekonomskih fakulteta, što je iskazano visokom ocjenom ukupnog zadovoljstva o pravilnom izboru studija, pa i pružanjem poticaja mlađim generacijama za odabir tog fakulteta. Za daljnje istraživanje ove hipoteze mogao bi se koristiti Porter-Lawlerov model očekivanja (Porter i Lawler, 1968.).

RASPRAVA I ZAKLJUČAK

Ovo je istraživanje imalo za cilj ustanoviti razlike u motivaciji studenata pri odabiru ekonomskog i elektrotehničkog fakulteta, značajnost čimbenika koji utječu na izbor studija i razlike u zadovoljstvu odabranim studijem. Istraživanje je provedeno je na zagrebačkom, osječkom i riječkom ekonomskom fakultetu i zagrebačkom i splitskom elektrotehničkom fakultetu.

Rezultati istraživanja su potvrdili prvu hipotezu prema kojoj se studenti ekonomskih fakulteta opredjeljuju za taj fakultet dominantno na osnovi motiva korisnosti, a studenti elektrotehničkih fakulteta na osnovi hedonističkih motiva. Druga hipoteza koja polazi od pretpostavke da su studenti elektrotehničkih fakulteta zadovoljniji nastavnim planom i programima svojega studija, jer su motivirani hedonističkim (internim) motivima, nije potvrđena ovim istraživanjem. Da bi rezultati dobili valjane znanstvene temelje za donošenje strateških odluka ekonomske politike u području zapošljavanja, nagrađivanja i napredovanja u struci, ali i izmjene u nastavnim planovima i programima promatranih studija (što bi donekle izjednačilo motive korisnosti za oba znanstvena područja i dalo veći prostor za izbor studija na osnovi hedonističkih motiva), nužno bi bilo poduzeti dodatna istraživanja koja bi se provela za sve skupine fakulteta u Republici Hrvatskoj, kako bi se s visokim stupnjem pouzdanosti dobiveni zaključci mogli rabiti za šire društvene ciljeve.

Razlike između dva predstavnika društvenih i tehničkih znanosti nisu bile uočene samo u različitim motivima koji potiču učenike da se upišu na jedan ili drugi fakultet, nego i u ve-

ćini čimbenika koji utječu na proces donošenja odluke o tome što studirati, odnosno što želimo postati i čime se profesionalno baviti. Ovdje se ne smije zanemariti činjenica da je riječ o odluci koja se u većini slučajeva donosi samo jedanput u životu, odnosno o kompleksnoj "kupovnoj" odluci s najvećim stupnjem rizika. Stoga se učenici u većoj ili manjoj mjeri susreću s tim problemom od polaska u školu do upisa na fakultet. Razdoblje procesa intenzivnog prikupljanja informacija, vrednovanja i donošenja odluke su četvrti razred srednje škole i osmi razred osnovne škole.

Na osnovi dobivenih rezultata istraživanja može se zaključiti da studenti elektrotehnike u većem postotku ranije donose odluke o izboru fakulteta nego studenti ekonomije. Zanimljivo je da su izvori informacija i njihova zastupljenost gotovo istovjetni za ekonomski i elektrotehnički fakultet (pretežito prijatelji, studenti tog fakulteta i roditelji). Značajna razlika se pojavila u zastupljenosti utjecaja srednjoškolskih profesora na buduće studente elektrotehnike.

Sadržaj informacija se bitno razlikovao. Dok su studente ekonomije primarno zanimali uvjeti upisa i program prijamnog ispita, studenti elektrotehnike su, uz ove praktične informacije, u većoj mjeri prikupljali informacije o nastavnom planu i programu studija. U procesu vrednovanja alternativnih mogućnosti studiranja, puno su aktivniji bili studenti ekonomskih fakulteta.

U fazi polaganja kvalifikacijskih ispita podjednaki je postotak studenata obaju fakulteta polagao kvalifikacijski ispit na još jednom (ili više drugih) fakultetu. Međutim, razlozi polaganja i konačnog izbora bitno se razlikuju. Studenti elektrotehnike su u većini polagali kvalifikacijski ispit na drugom fakultetu zbog mogućnosti neprolaženja na "svojem", a 16 posto studenata ekonomije upisali su se na ovaj fakultet jer nisu položili prijamni ispit na nekom od prvorangiranih fakulteta.

Rezultati istraživanja su podržali hipotezu o različitosti motiva upisa i motivacije studiranja na ekonomskom, odnosno elektrotehničkom fakultetu. Kod izbora ekonomskog fakulteta dominiraju motivi korisnosti – široka mogućnost zaposlenja, lakši fakultet i specifičan smjer radi zaposlenja, a u izboru elektrotehničkog fakulteta prevladavali su hedonistički motivi – interes za znanstveno područje i utjecaj prijatelja. Međutim, hedonistički motivi ne pružaju i očekivani veći stupanj zadovoljstva studijem, kako se to pretpostavilo u drugoj hipotezi. U rezultatima ovoga istraživanja to se manifestiralo neznatno većom ponderiranom ocjenom kojom su studenti četvrte godine elektrotehničkog fakulteta izrazili svoje zadovoljstvo studijem, nastavnim planom i programima studija u odnosu na studente ekonomskih fakulteta.

LITERATURA

- Andrijić, S. (1990.), *Komparativna studija razvoja i organizacije visokog školstva u BiH*, SIZ znanosti BiH.
- Bahtijarević-Šiber, F. (1986.) *Motivacija i raspodjela*, Informator, 12-36.
- Cox, D. F. (1986.), Research on Perceived Risk and Information Handling in Consumer Behavior. U: M. S. Sommers and J. B. Kernon, *Exploration in Consumer Behavior*, The Bureau of Business Research, Austin: The University Press.
- Dermer, J. (1985.) The interrelationship of Intrinsic and Extrinsic Motivation, *Academy of Management Journal*, 18, 1, 125-129.
- Engel, F. J., Blackwell, D. R. and Miniard, W. P. (1990.), *Consumer Behavior*. The dryden Press.
- Petz, B. (1992.), *Psihologijski rječnik*, Zagreb: Prosvjeta.
- Porter, L. W. and Lawler, E.E. (1968.), *Managerial Attitudes and Performance*, Homewood, Ill, Irwin-Dorsey.
- Steers, R. M. and Porter, L.W. (1975.) *Motivation and Work Behavior*, New York: McGraw-Hill.

Students' Motives for Enrollment in and Satisfaction with the Curricula of Faculties of Economics and Electrical Engineering in Croatia

Tanja KESIĆ, Jozo PREVIŠIĆ
Faculty of Economy, Zagreb

The objective of this research was to determine students' motives for enrolling in faculties of economics and electrical engineering and testing whether there are major differences in the motives influencing the choice of one or the other faculty. Two hypotheses were put forward: H1: There is a great difference between the motives for enrolling in the faculty of economics and faculty of electrical engineering. The orientation towards the faculty of economics is more under the influence of personal benefit, while the decision to study electrical engineering is dominantly the result of hedonistic motives (motives of satisfaction). H2: Students' satisfaction with the faculty of electrical engineering is at higher level than that of the students of economics, due to its hedonist origins. The research was conducted on a stratified proportional sample of 801 students from Faculties of Economics in Zagreb, Rijeka and Osijek, and 297 students from Faculties of Electrical Engineering in Zagreb and Split. The study was carried out in groups, by means of a structured questionnaire, during lectures, by third-year students of the Faculty of Economics in Zagreb. The results obtained supported the first hypothesis, but the second only in part. Stu-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 4-5 (36-37),
STR. 731-746

KESIĆ, T., PREVIŠIĆ, J.:
MOTIVI UPISA...

dents' motives for entering the faculties of electrical engineering are dominantly hedonistic in character – satisfaction with the subject of study and their future job, interest in this field of science and because of their friends who enrolled in the same faculty, while the dominant motives of economics' students were those of personal benefit – prospects for employment, higher salaries and interesting job expectations.

Motive zum Studium und Bewertung des Lehrplans von seiten der Studenten der wirtschaftswissenschaftlichen und der elektrotechnischen Fakultäten in Kroatien

Tanja KESIĆ, Jozo PREVIŠIĆ
Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät, Zagreb

Ziel dieser Untersuchung war die Ermittlung von Motiven, welche die Studenten zur Immatrikulierung an den wirtschaftswissenschaftlichen und elektrotechnischen Fakultäten bewegen, sowie die Klärung der Frage, ob es wesentliche Unterschiede in der Motivation gibt, die die Wahl des jeweiligen Studienganges beeinflussen. Es wurden zwei Hypothesen aufgestellt. H1: Die Motive zur Wahl des Wirtschaftsstudiums unterscheiden sich wesentlich von den Motiven zur Wahl des elektrotechnischen Studiums. Die Wahl des ersten Studienganges ist eher von utilitaristischen Motiven getragen, während bei der Wahl des zweiten Studienganges hedonistische Motive überwiegen (Motiv der eigenen Zufriedenheit). H2: Studenten der Elektrotechnik sind während ihres Studiums zufriedener als Wirtschaftsstudenten, da sie von hedonistischen Motiven geleitet sind. Die Untersuchung erfolgte in einer stratifizierten, quotenproportionalen Testgruppe von 801 Studenten der Wirtschaftswissenschaftlichen Fakultäten in Zagreb, Rijeka und Osijek sowie 297 Studenten der Elektrotechnischen Fakultäten in Zagreb und Split. Die Untersuchung erfolgte gruppenweise, während des Unterrichts, und wurde anhand eines strukturierten Fragebogens von Studenten des 3. Studienjahres der Wirtschaftswissenschaftlichen Fakultät Zagreb durchgeführt. Die Untersuchungsergebnisse bestätigten die erste Hypothese, die zweite wiederum nur zu einem geringen Teil. Die Motive zur Wahl des elektrotechnischen Studiums sind unter dem dominanten Einfluß hedonistischer Motive – im Vordergrund stehen die Zufriedenheit mit dem Studium und der zukünftigen Arbeit, das Interesse für diesen Wissenschaftsbereich und die Anregung durch Freunde, die denselben Studiengang gewählt haben. Unter Wirtschaftsstudenten wiederum waren utilitaristische Motive vorherrschend – die Aussichten auf einen Arbeitsplatz und ein interessantes Tätigkeitsfeld sowie höhere Gehälter.